

др Мирјана КНЕЖЕВИЋ
ванредни професор на Економском факултету Универзитета у
Крагујевцу

ПОСЛОВИ СНАБДЕВАЊА ЕЛЕКТРИЧНОМ ЕНЕРГИЈОМ

Резиме

У овом чланку аутор размајра бројна питања везана за послове снабдевања електричном енергијом на српском тржиштју. На првом месту аутор се бави питањем либерализације тржишта услуга уопште, која утиче и на правну регулативу тржишта електричне енергије. Посебно се поставља питање постојаности постојеће законске регулативе у енергетском сектору обзиром на то да она не даје одговор на многа питања, већ само поставља смернице. Важећи Закон о енергетици се не бави реструктурирањем, односно реорганизацијом постојећих енергетских субјеката на јасан начин. У циљу ошклањања недоследности донет је Нацрт Закона о енергетици као резултат прелиминарног процеса реформи и задовољења потреба заинтересованих тржишних учесника у енергетском сектору. Остварене промене на тржишту електричне енергије значајно су утицале а и даље утичу на суштинску ујовору о снабдевању електричном енергијом који је у великом проценту законски регулисан. Само његов незнатан део је остављен да буде регулисан од стране самих ујоворних страна. Са аспекта учесника, највећа промена је увођење категорије квалификованих учесника и брисање категорије великих тарифних учесника. Привредни субјекти који се законом сврставају у одређену категорију јединствених учесника, имају право да самостално бирају свој изворница струјом. Право избора се још увек не користи из разлога што је цена електричне енергије

ниска. На домаћем тржиштју трговци стврујом нису конкуренција једни друјима, али је извесћан развој конкурентској понашања у будућности.

Кључне речи: *тржиштје електричне енергије, уговор о продаји електричне енергије, учесници у пословима продаје електричне енергије, значај јавних предузећа за снабдевање електричном енергијом.*

I Увод

Дефинисањем електричне енергије као робе одређеног квалитета која због свог значаја у савременом животу подлеже прописима, стандардима, квалитету, доводи до јачања тржишног деловања и понашању када је у питању продаја и промет такве врсте робе.

Обављање делатности на тржишту енергије врши се и организује у складу са циљевима развоја енергетских делатности и потребама купаца за обезбеђивањем квалитетног и сигурног снабдевача енергијом, уз поштовање принципа конкурентности и једнаког правног положаја свих субјеката на том тржишту. У таквим делатностима постоји природни монопол тако да нису атрактивне за улагање привредним субјектима у приватном сектору због великог ризика улагања, присуства јавних овлашћења, постојања високих стандарда итд. Као значајан сегмент економске политике сваке тржишне економије, конкуренција на тржишту електричне енергије пружа могућност избора потрошачима и штити их истовремено од евентуалних активности које могу да смање њихова права, настојећи при томе да не угуши развојне подстицаје и потенцијале, утиче на формирање реалне цене електричне енергије. На тај начин крајњи потрошач добија могућност да бира добављача тј. произвођача или дистрибутера од којег ће да купи електричну енергију по нижој, повољнијој цени.

Код преноса и размене електричне енергије, Србија је значајна земља у региону, а успостављање и функционисање унутрашњег енергетског тржишта југоисточне Европе, чији је члан и Србија има практичан значај за све државе овог региона из разлога стварања услова за трговину енергијом ван државних граница.

II Правна регулатива

Европске интеграције захтевају отварања тржишта електричне енергије, стварање хармонизованог, на правним тековинама ЕУ заснованог права продаје електричне енергије.¹

¹ Директива 2003/54/ЕЗ.

Србија се као потписница Уговора о енергетској заједници Југоисточне Европе,² налази у процесу либерализације тржишта електричне енергије, са преузетом обавезом укидања монопола и стварања услова за настанак конкурентског тржишта електричне енергије. Важећа домаћа легислатива тржишта електричне енергије садржи решења Директиве 96/92/ЕЗ и 2003/54/ЕЗ.

Првом Директивом је установљен правни оквир за постизање либерализације на европском тржишту електричне енергије. Упоредним развојем унутрашњег електричног тржишта створена су нова права за потрошаче, произвођаче, операторе преноса и снабдеваче електричном енергијом.

Директива 2003/54/ЕЗ наставља процес са захтевом изградње ефикасних контролних механизма за правичну и потпуну примену постављених правила кроз Директиву.³

Законодавом регулативом је постављен темељ тржишта електричне енергије у Србији, са увођењем тржишног деловања и конкурентског понашања свих учесника на тржишту. Успостављање конкурентног тржишта електричне енергије је имплементирање Уставног начела које гласи да: „Сви имају једнак положај на тржишту. Забрањени су акти којима се суиорито закону, ораничава слободна конкуренција, стварањем или злоупотребом монополској или доминантној положаја.“⁴ Реформски Закон о енергетици,⁵ је први закон који целовито регулише односе у енергетици. Закон је, упркос манама које има представљао значајан корак у смеру оздрављења енергетског сектора Србије. Закон о енергетици уводи у енергетски сектор институције: Агенцију за енергетику Републике Србије и Агенцију за енергетску ефикасност. Поред ових тела, Закон предвиђа и могућност за оснивање оператора преносног система, односно засебног предузећа за пренос електричне енергије.

Закон о енергетици из 2004. године је био први корак реформе српског законодавства у области енергетике. Започети процеси реформе енергетског сектора имали за циљ стварање либерализованог тржишта електричне енергије и увођење конкуренције на тржиште, што је праћено реструктурирањем и власничком трансформацијом електропривредних компанија. Економски ефекти либерализације

2 Уговор о енергетској заједници Југоисточне Европе: <http://www.energy-community.org>.

3 Д. Марковић-Бајаловић, „Јавни сектор привреде у праву конкуренције ЕУ“, *Право и привреда*, бр. 5–8/1999, стр. 747.

4 Члан 84 Устава РС.

5 Закон о енергетици, донет 22. јула 2004. године ступио је на снагу 1. августа 2004. године, *Службени гласник РС*, бр. 84/2004.

тржишта електричне енергије се рефлектују на област смањења цене електричне енергије, повећање инвестиција у сектору, као и смањивање енергетске зависности земље.

Важећи закон у време када је донет представљао је водећи реформски закон, али поред тога има недостатке који се испољавају у области регулације енергетског тржишта. У циљу отклањања тих недостатака донет је Нацрт Закона о енергетици којим је извршена потпуна либерализација тржишта, тако да купци електричне енергије и гаса у Србији, осим домаћинстава добијају право избора снабдевача од 1. јануара 2015. године. Нацртом је предвиђено и да од 1. јануара 2012. године цену струје и гаса одређује Агенција за енергетику Србије уместо Владе Србије која је сада надлежна за то. Нацрт представља резултат претходно започетих процеса реформи и задовољења потреба заштите самих потрошача и тржишног понашања у енергетском сектору. Купац према Нацрту Закона о енергетици постаје слободан у погледу избора сопственог снабдевача енергијом.

III Тржиште електричне енергије

У Србији и у југоисточној Европи и даље нема развијеног унутрашњег тржишта електричне енергије и поред усвојених закона и постојање одговарајуће законске регулативе.⁶ На тржишту електричне енергије постојао је монопол као оптимално решење за снабдевање крајњих корисника електричном енергијом, због њене специфичности и ограничења саме производње, тј. постојала је само једна државна компанија која се истовремено бавила и производњом и дистрибуцијом електричне енергије до крајњег потрошача. Последица постојећег монопола на тржишту електричне енергије је нереална цена електричне енергије коју плаћа крајњи купац.

Основни циљ примене правила конкуренције на тржишту електричне енергије је стварање услова који ће гарантовати једнакост свих привредних субјеката, учесника на тржишту. На конкурентском тржишту треба да се примењују антимонополски прописи без изузећа на све учеснике на тржишту, све привредне субјекте, чак и на оне који су у својини државе.⁷

6 У Европи постоји више од 60 трговаца струјом, од којих је 14 добило и српску лиценцу за рад. Све велике електропривреде образовале су трговачке куће, потпуно независне које тргују на отвореном тржишту и на берзама у Лајпцигу, Амстердаму, Бечу и Љубљани.

7 С. Шкорић, „Јавна предузећа и злоупотреба доминантног положаја на тржишту“, *Право и привреда*, бр. 9–12/2009, стр. 38.

На тржићу електричне енергије се одвија процес реформи који је праћен променама правне регулативе. Реформа тржишта електричне енергије се одвија као резултат преузете обавезе Републике Србије за либерализацију тржишта електричне енергије.

Према Нацрту Закона о енергетици тржиште електричне енергије обухвата:

- билатерално тржиште електричне енергије,
- балансно тржиште електричне енергије,
- берзу електричне енергије.

Организовање тржишта електричне енергије на територији Србије, уз поштовање принципа јавности и недискриминације, врши оператор преносног система, а берзе електричне енергије – оператор берзе електричне енергије.⁸ Правилима о раду тржишта ближе се уређују: модел тржишта електричне енергије, балансна одговорност учесника на тржишту и балансно тржиште електричне енергије.

Учесници на тржишту електричне енергије су: произвођач електричне енергије, снабдевач, крајњи купац који има право слободног избора снабдевача, оператори преносног и дистрибутивног система, оператор берзе електричне енергије.

Балансна одговорност учесника на тржишту се одређује закључењем уговора о балансној одговорности или уговора о преносу балансне одговорности. На овај начин се регулише финансијска одговорност за одступање количина произведене, односно преузете електричне енергије на свим местима примопредаје од количина електричне енергије које су одређене уговорима о продаји.

Снабдевач је балансно одговорна страна за места примопредаје крајњег купца који купује електричну енергију по уговору са потпуним снабдевањем. На балансном тржишту електричне енергије оператор преносног система купује и продаје електричну енергију од учесника на тржишту ради балансирања и обезбеђења сигурног рада система.⁹ Учесће на балансном тржишту уређује се уговором који оператор преносног система закључује са учесником на тржишту електричне енергије, у складу са правилима о раду тржишта електричне енергије.

На берзи електричне енергије важе прописана правила којима се ближе уређује организација и рад оператора берзе електричне енергије, услови и начин пословања учесника на берзи електричне енергије и други услове којима се обезбеђује функционисање берзе електричне

8 Нацрт Закона о енергетици, члан 77.

9 Нацрт Закона о енергетици, члан 85.

енергије у складу са законом. Оператор берзе електричне енергије дужан је да обезбеди тајност комерцијалних и пословних података учесника на тржишту, као и других података који су им доступни у обављању делатности.

Развој берзе електричне енергије у Србији а и у југоисточној Европи треба да допринесе либерализацији тржишта електричне енергије, већој сигурности снабдевања, као и транспарентности цена струје. Појединачна тржишта у југоисточној Европи су мала и неопходно је њихово удруживање ради стварања целовитог, интегрисаног прописима повезаног тржишта електричне енергије. Берза електричне енергије треба да обједини подељено тржиште у целој југоисточној Европи и изгради неутралну, регионалну, прекограничну берзу електричне енергије. Укључивање не само државних институција из електроенергетике, као што су Електропривреда Србије и Електромреже Србије, већ и трговаца електричном енергијом, довело би до стварања тржишта електричне енергије. Разлози слабе развијености тржишта електричне енергије су:

- дефицит електричне енергије у југоисточној Европи;
- електрична енергија из западне и централне Европе продаје, се балканским земљама, али не и обрнуто;
- неусаглашена правна регулатива и не утемаљена у пракси.

Очекује се промена ситуације са јачањем интегрисаног тржишта електричне енергије региона као и развојем унутрашњег тржишта јачањем и изградњом нових електропроизвођачких капацитета, производњом вишкова електричне енергије на тржишту, итд.¹⁰

IV Уговор о продаји електричне енергије

Уговором о продаји електричне енергије се на билатералном тржишту електричне енергије врши куповина и продаја електричне енергије директно између учесника на основу уговора о продаји електричне енергије. Овим уговором се количина електричне енергије одређује на основу остварене потрошње купца на месту примопредаје (потпуно снабдевање) или може бити унапред одређена за сваки обрачунски период (период трговања).¹¹

Уговор о продаји електричне енергије је уговор о продаји продаји и као такав је регулисан Законом о облигационим односима, али због

10 Очекује се изградња више електрана у региону: „Колубара Б“ у Србији, нуклеарка „Белене“ у Бугарској, „Черне воде“ у Румунији, „Марица Исток 3“ у Бугарској, нова електрана на Косову и Метохији и већи број мањих електрана.

11 Нацрт Закона о енергетици, члан 81.

своје специфичности и посебно регулисан законском регулативом у енергетици.

Уговор о снабдевању електричном енергијом мора да садржи следеће одредбе:

- уговорне стране;
- енергетски подаци (као што су нпр. снага);
- начин и рокови испоруке;
- категорија куповине;
- тарифни ставови и њихова примена;
- посебни трошкови испоруке;
- место испоруке;
- начин прикључка и плаћање;
- време трајања уговора, начин и услови престанка уговора;
- случајеви у којима постоји могућност ограничења испоруке договорене снаге електричне енергије;
- висина уговорене казне у случају мале испоруке или прекида испоруке електричне енергије, односно непреузимања договорене количине електричне енергије од купца;
- случајеви ослобођења од плаћања уговорне казне (виша сила и друге околности за ослобођење које не зависе од купца и продавца).

Цена из уговора о продаји електричне енергије се утврђује у зависности од уговорних страна и цена уговора за снабдевање. Тарифни потрошачи електричне енергије се снабдевају електричном енергијом по тарифној цени одобреној од стране надлежног органа. Цена у уговору у којем се као уговорна страна јавља квалификовни купац није прописана и зависи од тржишне понуде и потражње електричне енергије.

V Учесници у пословима продаје електричне енергије

Уговорне стране код уговора о продаји електричне енергије су они субјекти који испуњавају услове у зависности од нивоа законске квалификације да испуњавају различите услове за снабдевање електричном енергијом. Због тога поред склапања уговора за снабдевање електричном енергијом основно је да се одреде стране уговора.

Карактеристике страна уговора за снабдевање електричном енергијом су законски одређене. За разлику од других уговора о продаји, код уговора за снабдевање електричном енергијом као уговорна страна може

да се јави само само онај субјект који испуњава законом прописане услове.

На организованом тржишту електричне енергије учествују: произвођачи електричне енергије, енергетски субјект за снабдевање електричном енергијом тарифних купаца, трговци електричном енергијом и квалификовани купци електричне енергије.

На основу уговора о продаји електричне енергије куповина и продаја електричне енергије врши се директно између енергетских субјеката или на организованом тржишту електричне енергије.

1. Снабдевач електричном енергијом

Снабдевач електричном енергијом може да буде: произвођач, трговац електричном енергијом, дистрибутер на мало, оператор преносног система за директне потрошаче

Произвођач електричне енергије је енергетски субјект који обавља делатност производње електричне енергије.¹² Произвођач електричне енергије може да буде законом одређен произвођач, дистрибутивни произвођач или независни произвођач. Електропривреда Србије представља законског произвођача електричне енергије који има обавезу да обезбеди потребне количине електричне енергије за целокупне потребе тарифних потрошача. Произведену електричну енергију продаје снабдевачима тарифних потрошача на мало, Електро mreжи Србије по прописаној цени.

Вишак произведене електричне енергије законски произвођач може да прода на тржишту електричне енергије по тржишној цени.

Дистрибутивни произвођач део своје производње продаје по прописаној цени, а део по тржишној цени, док независни произвођач може да снабдева квалификованог потрошача по тржишној цени.

Произвођач електричне енергије као вршилац одређене делатности мора да поседује лиценцу, за разлику од произвођача електричне енергије који је производи искључиво за своје потребе и који је не мора поседовати пре коришћења преносног или дистрибутивног система. За послове трговине електричном енергијом, поред испуњења законских услова који се односе на добијање лиценце и регистрацију привредног субјекта, неопходно је и добијање од стране „Електро mreжа Србије“ права прекограничног преноса струје. Право се не може закупити на дужи период и односи се на ограничене количине електричне енергије на месечном нивоу.¹³ Електро mreжа Србије има и посебно важну улогу

12 Закон о енергетици, члан 80.

13 Нпр. тарифа за трансфер струје из Мађарске у Србију је осам евра по мегават-часу и то само уколико је велики интерес трговаца. У супротном се пренос не наплаћује.

у интеграцији српског електроенергетског сектора у европске оквире, јер поседује лиценце за пренос електричне енергије, управљање преносним системом и организовање тржишта електричне енергије.

Повлашћени произвођачи електричне енергије у процесу производње користе обновљиве изворе енергије или отпад. Произвођач који у процесу производње електричне енергије користи ветар је повлашћени произвођач без обзира на снагу.¹⁴ Они имају право приоритета на организованом тржишту електричне енергије у односу на друге произвођаче који нуде електричну енергију под једнаким условима као што је: право на подстицајне мере, првенство при откупу укупно произведене електричне енергије, при преузимању електричне енергије у преносни или дистрибутивни систем.

Трговац електричном енергијом је лице које поседује лиценцу за вршење делатности трговине електричном енергијом и снабдевање електричном енергијом квалификованог потрошача. Трговац електричном енергијом купује електричну енергију и може да је продаје квалификованом потрошачу, законском произвођачу електричне енергије, лицу које врши функцију трговинског посредника за продају електричне енергије. Трговац снабдева квалификованог потрошача по тржишној цени.

Оператор преносног система обавља делатност управљања преносним системом, организовања тржишта електричне енергије на територији Републике Србије. Оператор преносног система је дужан да омогући приступ треће стране систему на принципу јавности и недискриминације. Цене приступа и коришћења преносног, транспортног или дистрибутивног система утврђује Оператор система уз претходно прибављено мишљење Агенције и прибављену сагласност Владе Републике Србије.¹⁵

Оператор преносног система не може да тргује електричном енергијом, осим у случају обезбеђивања системских услуга, балансирања и надокнаду техничких губитака у преносном систему. Он има посебну улогу на тржишту електричне енергије. Са изменама законске регулативе Електро mreжа Србије не снабдева директно велике тарифне потрошаче нити снабдевача тарифних потрошача. Електро mreжа Србије са целокупном количином електричне енергије, са могућношћу за снабдевања потрошача који преузимају електричну енергију директно од високонапонске мреже, да се снабдевају са слободног тржишта електричне енергије.

Остале функције оператора преносног система су: вршење дужности преноса електричне енергије и оператора електроенергетског система. Поред тога има обавезу да одржава оперативну функционалност

14 Нацрт Закона о енергетици, члан 64.

15 Закон о енергетици, члан 36.

преносне мреже што значи сигурно, безбедно и континуирано и квалитетно преношење електричне енергије као и одржавање, развијање и проширивање преносне мреже.

Као оператор електроенергетског система, управља електроенергетским системом у Републици Србији при чему врши управљање и оперативно планирање производње електричне енергије законских произвођача и произвођача електричне енергије са којима је склопљен уговор за набавку електричне енергије и могућност намене за тарифне потрошаче. Електро мрежа Србије уз сагласност са Законом о енергетици врши пренос електричне енергије и за додатну услугу наплаћује пренос електричне енергије.

Дистрибутер електричне енергије је привредни субјект који обавља делатност дистрибуције електричне енергије и одговара је за одржавање, функционисање и развој дистрибутивног система, његово усклађивање са потребама купаца. У обављању своје делатности, дистрибутер електричне енергије испоручује електричну енергију купцима на подручју на којем обавља ту делатност. Утврђује са енергетским субјектом за снабдевање тарифних купаца електричном енергијом годишњи биланс потреба тарифних купаца и закључује уговор са тарифним купцима којима испоручује електричну енергију.

Поред делатности управљања дистрибутивним системом преко оператора, обавља и делатност трговине на мало електричном енергијом за потребе купаца. У Нацрт Закона о енергетици се уводи појам оператора дистрибутивног система, где суштинске разлике и нема.

Дистрибутер као снабдевач електричном енергијом малих тарифних потрошача, на тржишту електричне енергије врши следеће функције: оператор дистрибутивног система, вршилац дистрибуције електричне енергије, снабдевач малих тарифних потрошача.

Снабдевач електричном енергијом малих тарифних потрошача сагласно закону купује електричну енергију од законског произвођача и од дистрибутивног произвођача електричне енергије, и потребан преносни и дистрибутивни капацитети законске услуге за потребе малих тарифних потрошача електричне енергије, прикључују се андистрибутивну мрежу по одобреној и цени Агенције.

Снабдевач електричном енергијом малих тарифних потрошача врши улогу оператора дистрибутивног система електричне енергије, и са тим се обавезује да да управља дистрибутивним системом електричне енергије према начелима недискриминације и транспарентности и дугорочног планирања развоја дистрибутивног система. Дужан је да прикључи на дистрибутивну мрежу све потрошаче који су поднели захтев за прикључење, као и да одржава, унапређује и проширује дистрибутивну мрежу електричне енергије.

Са изменама Закона о енергетици сви потрошачи електричне енергије који су директно повезани на преносну мрежу и чија је годишња потрошња већа од прописане стичу својство квалификованог потрошача. Супротно томе, потрошачи који нису директно повезани на преносну мрежу остају тарифни потрошачи и снабдевају се електричном енергијом од снабдевача електричном енергијом малих тарифних потрошача.

2. Потрошачи електричне енергије

На тржишту електричне енергије препознају се следећи видови потрошача: директан потрошач, тарифни потрошач, квалификовани потрошач. Директан потрошач електричне енергије је потрошач који прима електричну енергију из система испоруке директно из преносне мреже. Тарифни потрошачи електричне енергије су потрошачи који купују електричну енергију по прописаним тарифама, односно по регуларној цени.

Квалификовани купци електричне енергије су потрошачи који слободно купују електричну енергију од трговаца електричном енергијом или из увоза по сопственом избору без било којих ограничења. Увођење категорије квалификован потрошач представља прву реформу ка либерализацији тржишта електричне енергије. Законом о енергетици се уводи и појам квалификованог купца чиме се ствара могућност конкурентског понашања на тржишту електричне енергије. Купац постаје слободан у погледу избора сопственог снабдевача енергијом.

Услови за стицање статуса квалификованог купца су прописани законом, а односе се на количину годишње потрошње енергије.¹⁶ Потрошачи који троше више од прописаних количина годишње добијају слободу да изаберу ко ће их убудуће снабдевати енергијом. У условима дерегулисаног тржишта електричне енергије, када електрична енергија постаје роба као и свака друга роба, она мора задовољити одређен квалитет који је дефинисан од стране потрошача електричне енергије као купца. Потрошачи и произвођачи електричне енергије морају да задовоље прописане стандарде квалитета електричне енергије. Купац има право да захтева у случају техничких или других сметњи у испоруци енергије, чији узрок није на објекту купца, да се исте отклоне у примереном року.¹⁷

16 Купац електричне енергије има правни статус квалификованог купца ако је његова укупна потрошња енергије на свим мерним местима за годину дана била изнад потрошње која је као минимална утврђена на годишњем нивоу за стицање статуса квалификованог купца.

17 Закон о електричној енергији, члан 60.

Купац је дужан да енергију користи под условима, на начин и за намене утврђене уговором о продаји енергије, као и да омогући овлашћеним лицима приступ мерним уређајима и инсталацијама, као и месту прикључка ради читавања, провере исправности, отклањања кварова, замене и одржавања и обуставе испоруке енергије.

VI Значај јавних предузећа за снабдевање електричном енергијом

Енергетски субјекти су до доношења Закона функционисали као јавна предузећа. Закон је створио могућност настајања нових енергетских субјеката, независних од државе или постојећих вертикално интегрисаних предузећа. Новина Закона је могућност обављања енергетске делатности од стране јавних и других облика предузећа, дела предузећа и предузетника не само у трговини већ и у производњи електричне енергије, уз претходно добијање енергетске дозволе и лиценце за обављане жељене делатности.

Основни циљ је да се у погледу делатности преноса електричне енергије и управљања преносним системом оснује засебно предузеће, што би и било у складу са директивама ЕУ којима се регулише тржиште електричне енергије. Основна делатност овог субјекта је управљање преносним системом и омогућавање приступа треће стране систему. Основни принципи по којима би оператор система пословао је принцип јавности и недискриминације. Приликом уговарања приступа користиће се регулисани приступ треће стране, који подразумева одређивање услова приступа систему унапред, при чему би ови услови били јавни и важиви за све.

Значај јавних предузећа у енергетској делатности је знатан и постоји њихово велико присуство у развијеним тржишним привредама. Јавна предузећа, одређена као привредни субјекти који обављају делатност од јавног интереса,¹⁸ основана од стране државе или јединице локалне самоуправе, обављају промет роба и услуга које су од изузетног значаја за живот и рад људи у једном друштву.

Послују на начин да пружају могућност доступности такве робе свим грађанима под једнаким условима. Уколико се потпуно ослањамо на препоруке ММФ и Светске банке неспорно је да правац којим идемо води ка приватизацији великих јавних система, међу њима и електропривреде. Ако се постави питање приватизације енергетског сектора добија се алтернативни одговор, бирамо или државни или

18 С. Шогоров, „Положај субјеката јавног сектора привреде у праву конкуренције“, *Право и привреда*, бр. 3–6/1995, стр. 400.

приватни монопол. Многа јавна предузећа због карактера делатности представљају природне државне монополе и не могу у целини да се приватизују, тако да је држава приморана да задржи контролни власнички удео. Електропривреда Србије треба да остане у државном власништву.

Укидање монопола и успостављању јавно-приватног партнерства је циљ даље реформе јавних предузећа која се спроводи кроз раздвајање дистрибутивних мрежа (електро-пренос, телекомуникације, нафтовод, гасовод, железничка инфраструктура) како би се свим произвођачима, дистрибутерима, продавцима и купцима, омогућио приступ мрежи под истим условима.

VII Закључак

Србија има важно место на регионалном тржишту електричне енергије због географског положаја који заузима. Енергетски систем Републике Србије оптерећен је неискоришћеним енергетским потенцијалима, нагомиланим трошковима производње и увоза електричне енергије што доприноси сталном расту цена електричне енергије. Као резултат преузетих обавеза либерализације тржишта електричне енергије јављају се промене у законској регулативи. Постојећа законска регулатива у енергетском сектору не даје одговоре на многа питања, већ поставља смернице, тако да важећи Закон о енергетици се не бави реструктурирањем, односно реорганизацијом постојећих енергетских субјеката на јасан начин.

Остварене промене на тржишту електричне енергије значајно су утицале а и даље утичу на суштину уговора о снабдевању електричном енергијом који је у великом проценту законски регулисан. Само његов незнатан део је остављен да буде регулисан од стране самих уговорних старна. Са аспекта потрошача, највећа промена је увођење категорије квалификованих потрошача и брисање категорије великих тарифних потрошача. Привредни субјекти који годишње потроше више од три милиона киловат-часова, имају право да самостално бирају свог испоручиоца струјом, али сви се и даље снабдевају из Електропривреде Србије, због ниске цене. Право избора се још увек не користи из разлога што је цена електричне енергије ниска.

На домаћем тржишту трговци струјом нису конкуренција једни другима, али је изванредан развој конкурентског понашања у будућности. Кад цена електричне енергије достигне реални ниво, створиће се услови за тржишно пословање свих учесника на тржишту електричне енергије. Привредни субјекти који су добили српску лиценцу за трговину елек-

тричном енергијом моћи ће да понуде своје услуге. Обезбеђујући здраву конкуренцију, држава пружа могућност избора потрошачима и штити их од евентуалних активности које могу да смање њихова права, настојећи при томе да не угуши развојне подстицаје и потенцијале свих учесника на тржишту електричне енергије. Реформе које следе ће највероватније утицати на отварање тржишта електричне енергије за конкуренцију да би се повећала укупна конкурентност.

Дугогодишње запостављање инвестирања у постојеће енергетске објекте је довело до раста и нагомилавања губитака произвођача електричне енергије. Чести су били случајеви прекида испоруке електричне енергије због хаварија на енергетском објекту или преносном систему што је проузроковало велике штете посебно у индустријским производним капацитетима. Из тих разлога неопходна су капитална улагања у обнављање и боље искоришћење постојећих и развој нових извора електричне енергије.

Mirjana KNEŽEVIĆ, PhD

**Associate Professor at the Faculty of Economics, University of
Kragujevac**

ELECTRICITY SUPPLY OPERATIONS

Summary

In this paper, the author discusses various issues related to power supply operations within Serbian market. In the first place, author focuses on service market liberalization issues, given the fact that this market affects the legislation related to electricity supply market. A special attention is given to completeness of the existing legislation with regards to the sector of energy, given the fact that this legislation fails to observe many issues, while at the same time it provides no more than guidelines. The current Energy Law does not take into account restructuring, or reorganisation, of the existing energy players in a comprehensible manner. A draft Energy Law was passed in order to remove the shortcomings of the law, and it emerged as the result of a previously started reform processes as well as the result of the need to protect consumers, and to introduce market behavior into the energy sector. Changes which took place in the electric energy market have strongly affected and have been affecting the Agreement on supply of electric energy. The Agreement is largely regulated by law, while its smaller portion is left to the contractual parties to mutually specify in more de-

tail. From a consumer's perspective, the largest change refers to the introduction of category of qualified consumers and to deleting the category of major tariff consumers. Economic entities which are listed by law within a certain category of annual consumers are entitled to selecting their supplier of electric energy on their own free will. This right has not been enforced as yet because the price of electric energy is still low. Suppliers of electric energy do not compete one another in home markets, but it is likely that competitive behavior will emerge in the future.

Key words: *electric energy market, agreement on electric energy supply, players in electric energy sales activities, the importance of state-owned companies in electric energy supply.*